

Pachyphloeus ligericus Tul. Kecskemét mellett a Nyír homokos tölgyesében, fekete, húmoszus talajban szeptemberben. Eddig Franciaországból ismeretes a Loire mellől.

Genea hispidula Berk. Egyetlen példányt találtam Kecskemét mellett a Nyír-ben, tölgyfa gyökerei mellett, szeptemberben.

Elaphomyces pyriformis Tul. Homokos tölgyesben Kecskemét mellett a Nyír-ben és Nagy-Kőrösön a Nagy-erdőben; július, szeptember és október hónapokban. Egy-egy idősebb fa mellett 30—60 darabot is ástam. E bársonyfekete, sima, szagtalan gomba kis idei állás után erős pézsmailatú lesz és azt éveken át megtartja.

Eddig Páris mellől volt ismeretes.

Elaphomyces rubescens Hesse. Kecskemét mellett a Nyír-ben, Nagy-Kőrösön a Nagy-erdőben, öregebb tölgyek mellett bőven találtam szeptember és október hónapban. Szép rózsaszínű, tüskés, kemény, kis diónagyságú, szagtalan gomba. Ismeretes Hessen-Nassau-ból.

Elaphomyces muricalus Cda. Kecskemét mellett a Nyír-ben és Kis Fái-ban, Nagy-Kőrösön a Pálfájában és Nagy-erdőben, homokos tölgyesben többször ástam július és szeptember hónapokban. Gummigutti színű, durván tüskés, kemény, mogyoró- kis diónagyságú gomba, mely kezdetben szagtalan, majd állás alkalmával fokhagyma-, illetve *Asa foetida* illatú lesz.

Borbás Vincze: *Salvia*-ink bővebb ismeretéhez.*

Simonkai a múlt decemberi Pótfüzetek 259—68. lapján a *Salvia* fajvegyületeikről tanulságosan értekezik. Tartalmát megjelenéséig nem ismertem. Mellékesen megemlítem, hogy én az 1895. december 11 iki szakúlésem *Salvia nemorosa* var. *submollis*-t »caule pilis patentibus virosa«; *S. silvestris* Rchb. Pl. Crit. VI. 703; *S. nemorosa* Rchb. fil. Icon. XVIII. 30, non L.) mutattam, a mint a Közlöny 1896. évf. 45. 1. kétségbe vonhatatlanul igazolja. Kétségtelenül ez az első ismert kiinduló eltérés a *S. nemorosa*-ból a *S. villicaulis* felé, még pedig a főváros határában meg Tihanyon, a *S. villicaulis* elterjedésének határától jó messzire, úgy hogy ez a var. *submollis* kétségbe vonja, vajjon a *S. Szörényiensis* Simk. valóban hybrid-e, vagy pedig helyesebben a var. *submollis* meg a *S. Szörényiensis* is csak fokozatos összekötő láncszeme a *S. nemorosa*-nak meg a *S. villicaulis*-nak, mert a var. *submollis* meg a *S. Szörényiensis* közt más leírható különbség alig van, mint hogy az utóbbinak virágzó tengelye meg a kelyhe szétálló szürke szőrű, amazé olyan mint a *S. nemorosa*-é vagyis lesímuló ritkásabb szőr fedí. Azért is kiterjeszkedtem erre, mert a tihanyi var. *submollis* különbsége miatt a Balaton mellékéről írt munkámban a *S. villicaulis* ról meg a *S. Danubialis*-ról is megemlékeztem és munkám 1900. október elején jelenvén meg, két hónap-

* Felolvasta a szerző a növénytani szakosztálynak 1901. évi januárius 9-iki ülésén.

9. ábra; *a* a *Salvia Simonskiana* képe természetes nagyságban, *b* a *Salvia Kernerii* magános virága.

pal hamarább, Simonkai-ival szemben magamnak némi prioritást biztosítottam. Az érdeklődőnek ez kis összehasonlítás nyomán könnyen szemébe ötlük.

Ezenkívül Simonkai közlésére három megjegyzésem van.

1. A *Salvia dumetorum* Andr. Simonkai szerint a *S. pratensis* női alakja (i. h. 264. l.). Senki mással szemben nem vitatom az ellenkezőt, de vele szemben ki kell tüntetnem, hogy ő a keleti magyar növények finom (subtilis) vonásai nyomán több fajt alkotott és vele Erdély flóráját jellemezte. A *S. dumetorum* is ilyen subtilis keleti faj, a Simonkai-féle subtilis fajknál nem rosszabb és a *S. pratensis* nek kisebbvirágú női példáitól, Besser szava szerint, egyenes sisakjára (felső ajaka), valamint szárnyas hasábú leveleire nézve eltérő; amannak a levele csak esipkés, a felső ajaka pedig jól görbül. A »*galea recla*« a *S. Kernerii* (*S. nutans* × *dumetorum*) *Bl.* fajvegyüléken is látszik.

A *S. dumetorum* így fejlődik hazánkban és tovább kelet felé, akár mint gondolkozzék bárki is róla, 80 esztendő óta így ismerik, a jobbra való munkák (De Cand., Ledeb. stb.) is elismerik és bizonyára a mi vitánk ellenére sem változtat magán, hanem nő természetszerűen és Kelet-Európában jellemzően, mint a *S. pratensis*-ből elég élesen elszakadt eltérés, fajta vagy állandó biológiai jelenség. A *S. pratensis*-szel termékenyül, ekkor az eltérések jobban összefolynak, de a *S. pratensis* gynodynam alakja más és ha a *S. dumetorum*-ot is ilyennek tekintenők, akkor a *S. pratensis*-nek kétféle női alakja lenne.

A *S. dumetorum* védelmére kelni az is készlet, mert más génusz körében (*Fistularia* = *Alectorolophus*, *Orobanche*) a párta felső ajakának kisebb-nagyobb görbülését osztályozó különbségnek becsülik; mi okunk van a *Salvia* körében elhanyagolni?

2. Simonkai a 260—264. l., a leírás nélkül közölt *S. Podolica Bl.* és *S. Besseri Bl.* létjogát elfogadja. A *S. digenea* Borb. is ilyen nomen absque descriptione, de ezt »*le fokozza*« és leírással kísérve *S. Szörényiensis*-nek nevezi. Igaz, hogy én a *S. digenea*-ról leírást nem közöltem, mert egyelőre csak Velenovsky jelölését javítottam. De két olyan közlőről rokon faj között, a minő a *S. villicaulis* Borb. (*S. amplexicaulis* Rehb., non Lam.) meg a *S. nemorosa* L., hogy minő lehet a közéjük iktatott harmadik, könnyen elképzeli, leírás nélkül is, a ki a két szülőt ismeri. Különbözik pedig két szülőnek egyféle hybridjéről leírást gyakran nem közölnek. A *S. Szörényiensis* leírásában feltűnő nekem a »vállon kerekített« levél. Ezzel szemben a *S. digenea* alsó levele is szívalakú, tehát mint *S. supernemorosa* × *villicaulis* más láncszem, úgy látszik a *S. Szörényiensis*-től különböző.*

De én engedek és ha a *S. Podolica*-t leírás nélkül, Simonkai szerint érvényben lehet tartani, a leíratlan *S. digenea*-t pedig szabad átnevezni; ezen a nyomon következetesen és leírással az idáig leíratlan *S. Podolica*-t Simonkai tiszteletére szentelem.

* *S. digenea* Borb. Természetrzaji Füzetek 1893. p. 51 *S. nemorosam* magis refert foliis cordato-lanceolatis, aut cordato oblongis ovatis, acutis, a qua lamina caule villosa, praecipue autem inflorescentia calyceque pilis patulis densisque cano recedit.

Salvia Simonkaiana (*S. nutans* × *pratensis*) *Borbás, n. hybr.* a *S. pratensi* caule subscaposo, foliis junioribus subtus cum petiolo albicantifloccosis, adultis pallidis, nervis villosis, foliorum basalium forma ovato-cordata, longe petiolata, inflorescentiae axe eglanduloso, florum partibus minoribus, a *S. nutante* autem inflorescentia magis elongata, vix nutante laxiore, calyce glabriore, haud albicante, caule inferiore paribus foliorum praedito, foliis adultis subtus haud canescentibus etc. diversa.

Simonkai i. h. 261. és 264. l. a *Salvia Kernerii* forrását és hogy leírás nélkül látott volna világot, tévesen közli. A *S. Kernerii Blocki* leírása az *Österr. Botan. Zeitschrift* 1888. évf. 323. lapján jelent meg. Ha a *S. dumetorum*-ot, a *S. Kernerii* egyik szülőjét, mégis csak a *S. pratensis* keleti eltéréseinek tekintjük, akkor a *S. Simonkaiana*-t is természetszerűen és következetesen a *S. Kernerii* alá vonjuk, a mint következik:

S. Kernerii Bl. flore *Salviae dumetorum* parvo, galea angusta. recta, foliis pinnatilobis (Baenitz: Herb. Europ. n. 7807, 1895).

β) *S. Simonkaiana* *Borb.* Termtud. Közl. 1901. 202. lap, foliis nonnisi crenatis, floribus quam in *S. nutante* paulo maioribus, galea ampliore, curvata (*S. Podolica* Bl., Baenitz l. c. 7808, Claudiopoli, inter parentes, in foenatis sat rara).*

3. »A *Salvia villicaulis* *Borb.* tehát társnévre (synonym fokozandó le; ezért a *S. villicaulis* × *nemorosa* *Borb.* = *S. digenea* *Borb.* l. c. névadás is hibás.« (Simk. 264. l.)

Vizsgáljuk, a *S. amplexicaulis* *Lam.* egyező-e a *S. villicaulis*-szal?

A *S. amplexicaulis* *Rchb.* *Heuff.*, *Neilr.* igenis egyező, de a régiebb *S. amplexicaulis* *Lam.* egészen más növény, ezért *Neilreich* a *Diagnosen* 98. lapján:

»*S. amplexicaulis* *Reichb.* *Fl. excurs* 860, *au etiam* *Lam.* *Illustr.* I., 68?«-t idéz.

Lamarck a most idézett helyén a *S. amplexicaulis*-t másfél rövid sorral ismerteti, kétszer fűrészelt levelű, egyébként kevés jellemzőt mond róla, a miről valamely zsályát *S. amplexicaulis*-nak fölismerhetnénk; hazája ismeretlen, a párisi kertben tenyésztették.

Határozott iránnyt jelöl azonban *Lamarck*nak következő végsora: »Conf. cum *Salvia urticaefolia* *L.*« A *S. amplexicaulis* nak tehát a virginiai *S. urticaefolia* rokonságából. valónak kell lenni és valóban a *Lamarck*-féle *Encyclop.* VI. (1804.) köt. 610. l. a *S. amplexicaulis* meg a *S. tiliacifolia* közt ismerteti a *S. amplexicaulis*-t és azt mondja: hazája ismeretlen.

Mint hogy most csak *S. urticaefolia*-val való rokonságról, nem teljes megegyezésről van szó; mint hogy továbbá az, hogy a Balkán jellemző zsályája amerikai fajjal legyen bensőbb rokonságban — azt hiszem — *Simonkai* maga is tagadni fogja: azért *S. urticifolia* után, a *S. villicaulis*-szal való összehasonlítás kedvéért nem fáradoztam. *Lamarck* az i. h. a *S. silvestris* t meg a *S. nemorosa* t külön-külön ismerteti; ha a *S. amplexicaulis* velők lenne rokon, nem a *S. urticaefolia*-hoz hasonlította volna.

* Orvos-természettudományi Értesítő. Kolozsvár, XXI., 250. l. 1899 - 1900.

De Simonkai tovább Schott eredetijére és a bécsi tévedésre is támaszkodik. Schott növénye azonban nem Lamarck eredetije, a Flora exsicc. austro-hungarica pedig nem ezt az egyetlen növényt adta ki hamis néven, hanem számos mást, kivált a melyik magyartól kapott nevet. De megnéztük Schott-nak idézett *S. amplexicaulis*-át is Haynald herbáriumában, meg is jegyeztem és neveztem ott az összekevert növényeket. A *S. amplexicaulis* Schott. egy íven egy darab *S. villicaulis* meg egy darab *S. pratensis* minoriflora. Ugyanabban a borítékban van még *S. Valentina* Schott névvel a) *S. pratensis* levél, b) kissé eltérő *S. villicaulis*, c) jóval nagyobb kelyhű *Salvia*, melynek mint kerti darabnak meghatározásáért időt nem vesztegettem. Elég ebből annyi, hogy a *S. amplexicaulis* Schott, melyre Simonkai támaszkodik, több faj darabjainak az összekeverése.

De Simonkai a párisi kert bizonytalan növényeit csak velem szemben védelmezi; ellenben Beck-kel szemben hihetetlennek állítja,* hogy az *Inula cordata* Boiss. a párisi kertből leirt *I. aspera* val (*Poir*) egybevágó legyen.

Végre gyakran már a kezdő botanikus is tudja, hogy *amplexicaulis*-nak rendesen széles és nyeletlen levelű és aljával a szarát körülölelő növényt szoktak nevezni, pl. a *Lamium amplexicaule*, *Hieracium a.*-t, tehát nem aránylag keskeny és részben nyeles-levelű növényfajt, a minő a *S. villicaulis*.

Mindezek és számos utánnakeresésem után higgadtan megfontolva és nyugodt lelkiismerettel neveztem át a *S. amplexicaulis* Rehb., Henff., Neilr., non Lam., téves néven emlegetett és hazánknak délkeleti részét jellemző zsályáját *S. villicaulis*-nak.**

A *S. amplexicaulis*-szal a zavart Reichenbach pater csinálta, de hogy ő Simonkai-val meg a Flora exsiccata austro-hungarica-val tévedett, saját fia próbálta kijavítani, a *S. amplexicaulis*-t az Icones XVIII. (1858) 29. l. a *S. silvestris*-hez (vagyis a *S. nemorosa*-hoz) vonja, a »patulo-villosa« eltérést pedig, a minő a *S. villicaulis* is, *S. nemorosa*-nak (non L.) nevezte.

Az irodalomban a *S. amplexicaulis*-ról még a következő véleményeket gyűjthetjük:

Bentham Labiatae 235. lapján ?-lel a *S. virgata*-hoz vonja; a 236. l. *S. amplexicaulis* Hortul. = *S. Sibthorpii*; v. ö. Ledeb. Fl. Ross. III. 365., a 237. l. *S. amplexicaulis* = *S. silvestris* ex spec. in horto Par. lect. Ugyanez az eredmény van De Candolle Prodrum XII. (1848) köt. 290. és 292. lapjain.

Stuedel Nomenclator II. 1841. 503. l. szerint a *S. amplexicaulis* Lam. = a spanyol *S. Valentina* Vahl, de ?-lel a *S. silvestris*, valamint a *S. virgata* alatt is említi.

Az Index Kewensis (IV. 790) szerint a *S. amplexicaulis* Lam. = *S. silvestris* L.

Beck Fl. v. Südbosn. 142. l. a *S. amplexicaulis* Lam. = ? *S. Bertolonii* Vis.!!

* Enumeratio Florae 1887. p. 305.

** A magyar homokpuszták növényzete. 1886. p. 83.

A *S. villicanlis* hazánk belföldjének legdélibb részén, a Drenkovától Orsován át Plugováig húzott ívonal irányában terjed. Terem a Balkánon is: Szerbia, Krstilovica, Vránja (Baenitz Herb. Europ. n 8838); Bulgária, Várna (Bornm.); Hercegovina, Gredina (Formának), Graecia! A következő lányszem tovább Szibériában a *S. deserta Schangin*,* in Ledeb. Catal. Dorp. 1824. p. 6, Rehb. Pl. Crit. VI. p. 21, n. 724, mely széles szivalakú és kihegyezett levele miatt a *S. amplexicanlis*-nak inkább megfelelné.

Az itt említett *S. nemorosa*, var. *submollis*, *S. digenea*, *S. Szörényien-sis*, *S. villicanlis* meg a *S. deserta* most inkább fokonként való alaksorozat Thuringiától kezdve hazánkon meg a Balkánon át Szibériáig és a geográfiai tagozódásnak meggyőző példaképe.

Bernátsky Jenő: A lokvai hegység növényformációi Báziás és Fehértemplom vidékén.**

Krassó-Szörény- és Temesmegye határán, az Al-Duna mentén emelkedik a lokvai hegység. A verseczi hegységhez való közelsége, valamint az a körülmény, hogy főközete — a verseczi hegységhez hasonlóan — szintén gneisz. arra indított, hogy növényformációit tanulmányozzam és a verseczi hegység növényformációival összehasonlítsam. E célból egy ízben Fehértemplomba és onnan Kussicsra, más alkalommal pedig Báziásra tettem egy-egy kirándulást. A lokvai hegység növényzete Fehértemplom vidékén és Báziás mellett nagyjából megegyezik ugyan a verseczi hegység növényzetével, de a formációk összetételében, a fajok előfordulásában és a formációknak (tengerszínfölötti) magasság szerint való eloszlásában annyi érdekes eltérés mutatkozott, hogy érdemes azokat külön összefoglalásban, legalább röviden ismertetni.

I. Cephalaria laevigata-formáció. A kopár sziklák növényzete mindenütt érdekes; rendszeren déli fajok tenyésznek rajtuk. Báziás vidékén a Duna mellett húzódó Széchenyi-út kemény gneisz-sziklákba van vágva. E sziklákon, az elmállásukból származó homokon-kavicsos és a sziklákat helylyel-közzel borító agyagon gyér növényzet üt tanyát. Védettebb helyen alacsony cserjék-bokrok nőnek. Mélyebb talajon, omlásokon az *Andropogon Ischaemon* L. szaporodik el, éppen úgy, miként a Zlatni-patak völgyében is Fehértemplom vidékén. Cserjés helyen különböző gneiszt kedvelő bántági növények társaságában a *Centaurea Reichenbachii* Schur és az *Echinops banaticus* Roch. pompázik. Mindezeknél jobban köti le figyelmünket az üröm (*Artemisia*), mely itt egyszerre három fajjal jelenkezik: *Artemisia Absinthium* L., *A. scoparia* W. K. és *A. annua* L. A verseczi hegységben az üröm előfordulása valóságos ritkaság; a gaz-számba menő *Artemisia vulgaris*-on kívül csak nagy ritkán akad egy-

* Tanulságos nomenklaturai kérdés, vajjon a későbbi *S. deserti Decaisne* Fl. Sinaic. 1834. p. 10 megmaradhat-e a *S. deserta* mellett?

** Előadta a szerző a növénytan szakosztálynak 1901. évi november 13-iki ülésén.